

Training of Future Teachers for Innovative Pedagogical Activity

Teslenko Valentin

*Doctor of pedagogical sciences
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic" (Ukraine, Kyiv)*

Abstract

In the article on the basis of theoretical and methodological analysis of research problems training of future teachers for innovative pedagogical activity is considered. The essence of notions «innovation», «innovative activity», «innovative pedagogical activity» is covered. Certain important pedagogical conditions, the implementation of which, in our opinion, will improve the efficiency of the designated training are defined and analyzed. As the result of purposeful work in this direction a complex of professional and personal values of future teachers is forming that will be the key to the effective realization by them of innovations in the independent pedagogical activity.

Key words: innovation, innovative pedagogical activity, pedagogical conditions, reflection, principles, innovative methods, activity, creativity, self-improvement, pedagogical incentives.

Актуальність дослідження. Інноваційні освітні перетворення вимагають від сучасного вчителя високого рівня науково-теоретичних знань, творчості, психологічної компетентності та відповідної практичної підготовки. Відтак, важливим та необхідним компонентом професійної підготовки педагога стає його рівень готовності до розробки і впровадження в комплексний навчально-виховний процес педагогічних інновацій. Слід зазначити, що існуюча система підготовки педагогічних фахівців у вищому навчальному закладі не у повній мірі відповідає сучасним вимогам і суспільним очікуванням. Аналіз науково-педагогічної, психологічної літератури та педагогічної практики свідчить про актуальність означеної проблеми, що зумовило вибір спрямованості нашого аналізу.

Мета написання даної статті полягає у визначенні дієвих шляхів та відповідних умов підготовки майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У науковому середовищі існують різні підходи до розуміння сутності поняття «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційна педагогічна діяльність». Семантика слова «інновація» надається у енциклопедіях та енциклопедичних словниках. Так, у психологічному тлумачному словнику записано:

«Інновація (нововведення; лат. in - усередині і лат. novatio - відновлення, зміна) - у соціально-психологічному аспекті створення і впровадження різноманітних нововведень, що породжують значущі зміни в соціальній практиці...» [7]; у

педагогічному словнику - «різні нововведення в діяльності навчально-виховних закладів, у здійсненні навчально-виховного процесу» [3]. Одним з перших визначив понятійне значення «інновації» вчений Е. Роджерс, трактуючи його як «ідею, яка є для конкретної людини новою... хоча може бути взагалі не новою для іншої...» [2]. Зазначимо, що поняття «інноваційна діяльність» набуло широкого використання у наукових колах у другій половині минулого століття. Розуміння сутності даної діяльності як «створення нового», «впровадження нового» доповнювалося притаманними йому властивостями, зокрема цілісністю, перманентністю, безперервністю оновлень і трансформацій тощо.

Слід підкреслити, що у наукових колах також не існує чіткості у визначенні поняття «педагогічні інновації». Достатньо широке трактування йому надає вчений П. Щедровицький, акцентуючи при тому увагу на окремих суттєвих позиціях: розробка нового змісту і нових технологій; впровадження і перенесення певних систем в інші; необхідність управління первинними і вторинними інноваційними процесами; створення елітних і елітарних об'єднань, установ тощо. Під педагогічною інновацією він розуміє «особливу організацію діяльності і мислення, що охоплює всю сферу освіти і підготовки кадрів» [8]. У багатьох наукових роботах дослідників до основних педагогічних інновацій віднесено зміни у певних сферах, а саме: у структурі системи (або в окремих її елементах) навчання та розвитку студентів (учнів); змісту предметного навчання у відповідних планах та програмах; технологіях, формах, методах, засобах та технічних засобах навчання; системі взаємин між педагогом та студентом (учнем) тощо. У цьому контексті нам бачиться логічним розуміти інноваційну педагогічну діяльність як процес створення і освоєння педагогічних інновацій. Важливо розуміти, що процес підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності у загальноосвітньому навчальному закладі є важливою і одночасно специфічною частиною професійного становлення майбутніх вчителів. У даному випадку є сенс говорити про наявність як об'єктивних, так і суб'єктивних умов. Зауважимо, що об'єктивні умови не залежать від свідомості об'єктів педагогічної системи, але при цьому впливають як на загальну професійну підготовку студентів у цілому, так й на формування готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності зокрема. Серед них доцільно виокремити: професійно-педагогічний вектор спрямованості підготовки у

вищому навчальному закладі; відповідний зміст навчально-виховного процесу; гармонійне поєднання теоретичної та практичної складових підготовки. Особистісні передумови оволодіння майбутніми вчителями інноваційними вміннями лежать в основі суб'єктивних умов, які визначають також суттєвий вплив на відповідну підготовку студентів, до яких слід віднести: рівень інтелектуальних здібностей; проєктивні, конструктивні, рефлексивні, науково-дослідницькі, організаторські, комунікативні та інші педагогічні здібності і вміння, а також власну внутрішню мотивацію та активність у оволодінні майбутньої професії та набутті інноваційних вмінь.

Проаналізуємо більш детально визначені нами важливі педагогічні умови у відповідності до мети дослідження, а саме:

1. Обрання загальної теоретико-методологічної стратегії підготовки студентів до інноваційної педагогічної діяльності у площині професійної підготовки майбутніх вчителів;
2. Створення відповідного інноваційного освітнього середовища;
3. Побудова базових стратегічних ліній, принципів та методів навчання відповідно до основних задач інноваційної підготовки студентів;
4. Педагогічне стимулювання майбутніх вчителів до інноваційної діяльності.

Вибір теоретико-методологічної стратегії, у якості якої може застосовуватися методологічний підхід до дослідження сприяє розв'язанню будь-якої дослідницької задачі. Нам бачиться доцільним у нашому аналізі обрання для цієї мети рефлексивно-діяльнісного підходу, оскільки він найбільше відповідає цілям нашого аналізу. Слід зауважити, що тлумачення науковцями рефлексивних процесів зводиться до трьох сформованих традицій: рефлексія як розуміння сенсу міжособистісного спілкування; рефлексія як спрямованість мислення на власні процеси, на внутрішній план дій; рефлексія як аналіз свідомості, що веде до роз'яснення знань об'єктів та їх конструюванню. Багато дослідників трактують рефлексію як унікальну здатність людської свідомості у процесі сприйняття діяльності сприймати й саму себе, внаслідок чого людська свідомість постає як самосвідомість (знання про знання або думка про думку). Виходячи з вищезазначеного та спираючись на аналіз наукової літератури та практичний досвід можна стверджувати, що рефлексивність у процесі засвоєння студентами інноваційних вмінь забезпечить: культивування її креативних

властивостей, комунікативно-емпатійних можливостей у спілкуванні з партнерами по педагогічній діяльності; формування педагогічного мислення, розвиток проектних і управлінських можливостей тощо. Зазначимо також, що спрямованість на використання діяльнісного підходу у процесі формування інноваційних умінь у студентів передбачає його особистісне включення в інноваційну педагогічну діяльність на основі отриманих реальних знань. При цьому в умовах означеного підходу суттєво зростають вимоги до майбутнього педагогічного працівника, оскільки важливим у даному випадку стає не лише транслявання основ набутих знань, але й вміння здійснювати інноваційні технології у навчально-виховному процесі у загальноосвітньому навчальному закладі.

Другою, визначеною нами педагогічною умовою, є створення інноваційного освітнього середовища у вищому навчальному закладі. Серед різних трактовок поняття інноваційного освітнього середовища доцільно виокремити його широке тлумачення вченим Е. Алісовим як «синтез основних факторів розвитку особистості – середовища життєдіяльності, виховання, самоосвіти і самовиховання, спрямованих на реалізацію творчого потенціалу учня. Таке середовище є комплексною формою функціонування та реалізації основоположних принципів інноваційної педагогіки і є єдиним освітнім простором навчального закладу, що дозволяє поєднувати зусилля всіх зацікавлених суб'єктів і об'єктів в якісній підготовці майбутніх фахівців» [1]. Проблемам формування навчального середовища в умовах університету присвячена також низка статей Л.В.Петько [4; 5; 6]. За обраною нами теоретико-методологічною стратегією важливим буде врахування рефлексивної складової визначеного інноваційно-розвивального середовища, що сприятиме, зокрема прийняттю майбутнім вчителем рефлексивно-інноваційної взаємодії як цінності. Зауважимо, що створення відповідної сприятливої атмосфери для інноваційної діяльності містить у собі просвіту і належні умови для нововведення, творчості, обговорення інноваційних проектів, обміну досвідом тощо. При цьому важливо дотримуватися відповідних принципів, зокрема цілісності, науковості, трансформації, культивування рефлексії тощо. До важливих факторів інноваційного освітнього середовища необхідно віднести позитивний психологічний мікроклімат, що сприятиме створенню нововведень; політику керівництва вищого навчального закладу в інноваційній площині; відповідну фахову компетентність викладачів тощо.

Відповідність побудови дидактичних стратегічних напрямків діяльності, принципів, форм і методів головним цілям підготовки молодих людей до інноваційної педагогічної діяльності складає наступну визначену нами педагогічну умову. Підготовка студентів до розуміння та реалізації нововведень логічно віднести до нового способу педагогічної діяльності, який відбувається за трьома дидактичними взаємодоповнюючими лініями – інформаційно-збагачуючої, практично-діяльнісної та індивідуально-особистісної. Перша передбачає набуття знань теорії інноваційних процесів, існуючих концепцій і підходів, закономірностей та механізмів моделювання та реалізації нового, друга – більш продуктивна, оскільки у даному випадку має місце спрямованість на результат. *Сутність третьої*, яка базується на ідеології диференційованого та особистісно-орієнтованого навчання полягає у формуванні активної дослідницько-інноваційної позиції студента при акцентуванні уваги на його особистісних, індивідуально-психологічних характеристиках. Важливим є науково-обґрунтоване визначення основних принципів (у поєднанні основоположних дидактичних і специфічних, відповідно до нашої проблематики), до яких, на наш погляд, необхідно віднести: *принцип цілісності, принципи науковості, принцип активності, принцип проблемності, принцип персоніфікації, принцип педагогічного управління, принцип рефлексії власної діяльності, принцип гетерогенності, стимулюючий принцип* тощо.

Важливим чинником підвищення ефективності навчального процесу у напрямку підготовки майбутніх вчителів до інноваційної діяльності є системне впровадження інноваційних педагогічних методів навчання (у тому числі дискусійних: діалогове спілкування, дискусія у групі, розбір реальних практичних ситуацій; ігрових: творчі дидактичні ігри ділового, рольового та організаційного характеру; тренінгових: сензитивні, комунікативні; проектних тощо), теоретичною основою яких є системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів. Їх грамотне застосування надає студенту можливість відчувати власну інтелектуальну спроможність і успішність, а процес і результат отримання відповідних знань і умінь набуватиме особистісної значущості. Важлива роль у становленні майбутніх педагогів-новаторів належить також науково-дослідницькій роботі (у навчальному і поза навчальному процесі), правильна організація якої сприяє формуванню ініціативи,

допитливості, розвиває креативне мислення, надає досвіду самостійного пошуку, зближує навчання з новаторством. Зазначимо, що дієвість даного процесу буде полягати у оптимальному виборі пакетів інноваційних методів, при цьому переважаючими факторами будуть наукова обґрунтованість, системність та врахування індивідуально- психологічних характеристик особистості.

В системі підготовки майбутніх вчителів до інноваційної діяльності суттєву роль відіграє педагогічне стимулювання, яке ми визначили як наступну педагогічну умову. Потреба у постійному самовдосконаленні спричиняє необхідність стимулювання майбутнього педагога, оскільки саме воно є головним засобом спонукання молодій людині до професійної діяльності, у тому числі й для впровадження нововведень. До стимулювання в сфері відповідної педагогічної підготовки студентів доцільно віднести підтримку зростання професійної мотивації майбутнього педагога з новаторськими якостями, моральне і матеріальне заохочення. Педагогічне стимулювання має бути важливим елементом стратегії, управлінського стилю як викладача, так і керівництва освітнього закладу.

Висновки. Підсумовуючи викладене зазначимо, що підготовка студентів до педагогічної інноваційної діяльності є важливою складовою загальної професійної підготовки сучасного вчителя у вищому навчальному закладі. Ефективність цієї роботи залежить від створення оптимальних педагогічних умов, реалізація яких потребує від педагогічного колективу фаховості, цілеспрямованості і творчості. Означена проблема, на нашу думку є актуальною і потребує подальшого вивчення на науково-теоретичному і практичному рівнях.

References

1. Alisov E.A., Podymova L.S. Innovative educational environment as a factor of self-fulfilment of individual / E.A. Alisov., L.S. Podymova //SVE.-2001.
 2. Angelovski K. Teachers and innovations. M.: Pedagogics, 1991.
 3. Pedagogical vocabulary/ By the editorship of the full member of APS of Ukraine Yaremchenko M.D. - K.: Pedagogical opinion, 2001.
 4. Pet'ko L.V. *Filosofs'ko-lingvistychni idei' rozuminnja mizhljuds'koi' komunikacii' u social'nomu seredovyshhi* [Philosophical and linguistic ideas of interpersonality communication in professional sphere] / Naukovi zapysky NaUOA. – Ostrog : Vyd-vo «Ostroz'ka akademija», 2015.
- Serija «Filologichna». – Vyp. 53. – S. 353–356.

- URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7827>
5. Pet'ko L.V. *Osobystist'. Socium. Navchal'ne Seredovyshhe* [Personality. Socium. Teaching Environment] / Gumanitarnyj visnyk DVNZ «Perejaslav-Hmel'nyckyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Grygorija Skovorody»: zbirnyk naukovykh prac'. – Vyp. 35. – Perejaslav-Hmel'nyckyj, 2014. – S. 102–110.
- URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7918>
6. Pet'ko L.V. *Pedagogichna sutnist' u vyznachenni ponjattja «osvitnje seredovyshhe»* [Pedagogical Point of Learning Environment in the Theoretical Approaches] / Gumanitarnyj visnyk DVNZ «Perejaslav-Hmel'nyckyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Grygorija Skovorody»: zbirnyk naukovykh prac'. – Vyp. 34. – Perejaslav-Hmel'nyckyj, 2014. – S. 109–118.
- URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7452>
7. Psychological definition dictionary of modern terms. – Kh.: Prapor, 2009.
8. Schedrovitsky P. H. Novelties and innovations // Teachers' newspaper, 1995.

Translation of the Title, Abstract and References to the Author's Language

УДК 37.046

Тесленко Валентин. Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності.

У статті на основі проведеного теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження розглянуто підготовку майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності. Проаналізовані окремі важливі педагогічні умови, реалізація яких, на нашу думку, сприятиме підвищенню дієвості означеної підготовки.

Ключові слова: інновації, інноваційна педагогічна діяльність, педагогічні умови, рефлексія, принципи, інноваційні методи, активність, творчість, самовдосконалення, педагогічне стимулювання.

УДК 37.046

Тесленко Валентин. Подготовка будущих учителей к инновационной педагогической деятельности.

В статье на основе проведённого теоретико-методологического анализа проблемы исследования рассмотрена подготовка будущих учителей к инновационной педагогической деятельности. Проанализированы отдельные важные педагогические условия, реализация которых, по нашему мнению, будет способствовать повышению действенности указанной подготовки.

Ключевые слова: инновации, инновационная педагогическая деятельность, педагогические условия, рефлексия, принципы, инновационные методы, активность, творчество, самосовершенствование, педагогическое стимулирование.

Література

1. Алисов Е.А. Инновационная образовательная среда как фактор самореализации личности / Е.А.Алисов, Л.С. Подымова // СПО. – 2001.

2. Ангеловски К. Учителя и инновации / К.Ангеловская. – М. : Педагогика, 1991.

3. Педагогічний словник / за редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К. : Педагогічна думка, 2001.

4. Петько Л.В. Філософсько-лінгвістичні ідеї розуміння міжлюдської комунікації у соціальному середовищі / Л.В. Петько // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : зб. наук. праць / укл. І.В.Ковальчук, Л.М.Коцюк, С.М.Новоселецька. – Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 53. – С. 309–312.

URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7827>

5. Петько Л.В. Особистість. Соціум. Навчальне Середовище / Л.В. Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 35. – С. 101–109.

URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7918>

6. Петько Л.В. Педагогічна сутність у визначенні поняття «освітнє середовище» / Л.В. Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 34. – С. 109–118.

URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7452>

7. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х. : Прапор, 2009.

8. Щедровицкий П.Г. Новшества и инновации // Учительская газета. – 1995.

